

میراثی که اربکان برجای گذاشت

خبرگزاری آران / سرویس ترکیه
میراثی که اربکان برجای گذاشت

تهیه و تنظیم: احمد کاظمی

حضور میلیونی مردم ترکیه در مراسم تشییع جنازه "نجم الدین اربکان" رهبر معنوی جریانات اسلامگرای ترکیه در استانبول نشان دهنده عمق احترامی است که مردم ترکیه به راه این شخصیت کاریزماتیک کشورشان دارند.

اربکان به عنوان منادی بازگشت به خویشتن خویش در بعد از تاسیس جمهوری ترکیه نقش بی بدیلی در بیداری اسلامی و تقویت اسلام سیاسی در این کشور ایفاء کرده است، اگرچه اربکان به عنوان استاد دانشگاه در رشته مهندس مکانیک تا سال 1969 بیش تر در عرصه فنی ترکیه شناخته می شد اما با راهیابی وی به پارلمان ترکیه از سال 1969 از قونیه، حیات سیاسی وی شروع شد. تاسیس مستقیم و غیر مستقیم پنج حزب اسلامگرا، سال ها ممنوعیت سیاسی، زندان، مشارکت یا تاسیس دولت های ائتلافی، تصدی پست های معاون نخست وزیر و نخست وزیری فراز و نشیب های حیات سیاسی وی را تشکیل می دهند.

در واقع اربکان در کنار سیاستمداران کهنه کار ترکیه نظیر "بلنت اجویت"، "الب ارسلان" "ترکیش" و "سلیمان دمیرل" بخش اعظمی از تاریخ چهل سال اخیر ترکیه را تشکیل می دهند. احیای موج اسلامی در ترکیه در فضایی کاملاً ضد اسلامی آن هم در دوران جنگ سرد و جهان دو قطبی نشان دهنده عظمت حرکتی است که اربکان انجام داده است.

بعد از فروپاشی امپراتوری عثمانی و تشکیل جمهوری ترکیه در سال 1923، کمالیستها حمله شدیدی علیه اسلام و اسلامگرایی در ترکیه شروع کرده و اجرای بسیاری از شعارهای اسلامی نظیر حجاب، اذان، برگزاری کلاس های قرآن و... ممنوع کردند، در فاصله سال های 1923 تا 1970 لائیک ها و کمالیست ها هر آنچه برای از بین بردن اسلامگرایی در توان داشتند به کار بردند اختناق موجود به حدی بود که آن ها حتی نتوانستند در دهه شصت و پس از پایان نظام تک حزبی، حزب دموکرات ملی به رهبری "عدنان مندرس" نخست وزیر را که به میانه روی اشتهار داشت، تحمل کنند و وی را بعد از کودتا در 17 سپتامبر 1961 اعدام کردند.

بعد از کودتای سال 1960 فضای شدید رعب و وحشت خصوصاً علیه اسلامگرایان ایجاد شده بود اما در این مقطع تاریخی که ترکیه مورد حمله اردوگاه کاپیتالیسم از یک سو و اردوگاه سوسیالیسم و نیروهای چپ گرا از سوی دیگر بود، نجم الدین اربکان پای به عرصه سیاسی ترکیه گذاشت و در سال 1969 از قونیه به پارلمان راه یافت.

اربکان در 24 ژانویه سال 1970 حزب نظام ملی را تاسیس کرد که اولین حزب اسلامگرای ترکیه در بعد از تاسیس جمهوری بود، فعالیت این حزب حدود یک سال بیش تر طول نکشید که در آوریل سال 1971 با مداخله نظامیان لائیک منحل شد اما اربکان با همان کادر بلافاصله حزب سلامت ملی را در سال 1972 تاسیس کرد. حزب "سلامت ملی" در انتخابات عمومی سال 1973 با کسب 12 درصد آرا 48 نماینده به پارلمان فرستاد و احزاب لائیک دیگر ناگزیر به ائتلاف با حزب سلامت ملی و اعطای پست معاون نخست وزیری به اربکان شدند. مواضع اربکان در جریان حمله ترکیه به قبرس در سال 1974 به خوبی نشان داد که وی بیش تر از منتقدان لائیک اش در کنار آرمان های اسلامی، به آرمان های ملی ترکیه نیز صادق است.

روند سیاسی این مقطع ترکیه با کودتای 12 سپتامبر سال 1980 به رهبری "ژنرال کنعان اورن" متوقف شد. حزب سلامت ملی منحل، اربکان به ده ماه زندان محکوم و برای ده سال از فعالیت سیاسی منع شد.

اربکان در دوران ممنوعیت فعالیت سیاسی به صورت غیرمستقیم در سال 1983 "حزب رفاه" را تاسیس کرد و پس از همه پرسی سال 1987 و پایان نسبی اختناق، رهبری این حزب را به عهده گرفت، بدین ترتیب مرحله جدیدی در بیداری اسلامی در ترکیه آغاز شد. علیرغم تلاش های گسترده لائیک ها، حزب رفاه با طرح شعارهای اسلامگرایانه در انتخابات عمومی سال 1995 با کسب حدود 22 درصد آرا و 158 کرسی پارلمان به عنوان اولین حزب به پارلمان راه یافت. با این پیروزی بی سابقه اربکان توانست با ائتلاف با "تانسو چیلر" رهبر حزب راه راست، دولت ائتلافی تشکیل دهد و سمت نخست وزیری را به دست آورد. بدین ترتیب بعد از حدود هفتاد سال از تاسیس جمهوری ترکیه یک اسلامگرا سکان نخست وزیری ترکیه را به عهده گرفت، اگر چه به علت کودتای نظامیان عمر دولت اربکان حدود یک سال بیشتر طول نکشید اما زمینه ساز تحولات جدی برای رشد اسلامگرایی در ترکیه شد، از این رو نیز مقام معظم رهبری حضرت آیت الله خامنه ای (مدظله العالی) در دیداری که در سال 1996 با اربکان داشتند از این پیروزی به عنوان یک تجربه مبارک در ترکیه نام بردند.

نظامیان ارتش در 28 فوریه سال 1997 با انتشار بیانیه تهدید آمیز و به حرکت در آوردن تانک ها، کودتای سفیدی را علیه دولت اربکان رقم زدند که در مطبوعات ترکیه به کودتای "پست مدرن" معروف شد.

نجم الدین اربکان در سال 2010 در روزنامه "ملی گازه" فاش ساخت که این کودتا طرحی صهیونیستی بود که با دستور آمریکا با نظامیان ترکیه انجام شد. پس از این کودتا، حزب رفاه نیز در سال 1998 منحل و اربکان برای پنج سال از فعالیت سیاسی ممنوع و محروم شد اما دستاوردهای گسترده دولت اربکان، و نهالی که وی کاشته بود در سال 2002 با پیروزی چشمگیر حزب "عدالت و توسعه" ثمر داد.

اربکان رهبر خوش فکر جریانات اسلامگرا در دوران نخست وزیری، با پیشنهاد تشکیل گروه دی هشت (هشت کشور در حال توسعه اسلامی شامل ترکیه، ایران، مالزی، پاکستان، بنگلادش، اندونزی، مصر و نیجریه) و تاسیس آن در 15 ژوئن سال 1997، همچنین دادن پیشنهاد هایی نظیر بازار مشترک اسلامی در واقع نشان داد که رویکرد همگرایی جهان اسلام را دنبال می کند.

وی همچنین با کمرنگ کردن سیاست سنتی غربگرایی و ناتو گرایی ترکیه، به گسترش مناسبات با کشورهای اسلامی پرداخت و برای اولین بار مناسبات ایران و ترکیه که بعد از انقلاب اسلامی، تحت نگرانی لائیک ها از تبعات این انقلاب و تحولات صهیونیستها بویژه پروژه های قتل های زنجیره ای روشنفکران در ترکیه، تیره شده بود، بهبود پیدا کرد، به طوری که اولین سفر خارجی اربکان به ایران صورت گرفت.

انعقاد قرارداد 23 ساله خرید گاز از ایران در دوره اربکان، سنگ بنای جدید مناسبات اقتصادی ایران و ترکیه را گذاشت و اهمیت این موضوع به حدی بود که حتی پس از سقوط دولت اربکان، گروه های مخالف نتوانستند آن را تغییر دهند.

اربکان در مواضع سیاسی خود بارها با حمایت از مردم مظلوم فلسطین، از تروریسم دولتی رژیم صهیونیستی انتقاد کرد و همین موضوع باعث شد که صهیونیسم بین الملل نتواند حضور چنین شخصی در نخست وزیری ترکیه به عنوان یکی از اعضای با سابقه ناتو را تحمل کند، در واقع رهبری اربکان و تجارب دولت وی، زمینه ساز رشد نسل جدید اسلامگرایان در ترکیه شد که اکنون در چارچوب حزب عدالت و توسعه زمام اغلب مراکز قدرت در ترکیه (نخست وزیری، پارلمان و ریاست جمهوری) را در اختیار دارند.

پس از انحلال حزب رفاه در سال 1998 و ممنوعیت پنج سال فعالیت سیاسی برای اربکان، "حزب فضیلت" تاسیس شد. پس از انحلال حزب فضیلت توسط دادگاه قانون اساسی در سال 2001، دو حزب اسلامگرا توسط سنت گرایان و تجدد خواهان ایجاد شد و سنت گرایان "حزب سعادت" و تجدد خواهان "حزب عدالت و توسعه" را تشکیل دادند، اگر چه لائیک های تندرو تلاش می کنند که این گونه القاء کنند که اسلامگرایان عضو حزب عدالت و توسعه از راه اربکان جدا هستند، بویژه این که اربکان سال گذشته ریاست حزب سعادت را به عهده گرفت، اما واقعیت آن است که هم حزب

سعادت و هم حزب عدالت و توسعه برغم تفاوت در روش ها و اساسا " نسل امروز اسلامگرایان میراثی است که اربکان برجای گذاشته است. زمانی که در سال 1994 " رجب طیب اردوغان" در سمت شهرداری استانبول، مساجد را سنگرها ، مومنان را سربازان و مناره ها را سرنیزه خواند ، بسیاری از تحلیل گران اردوغان را اربکانی دیگر خواندند.

امروز با گذشت نه سال از پیروزی اسلامگرایان در ترکیه ، همچنان محبوبیت حزب عدالت و توسعه و اسلامگرایانی که در کلاس اربکان تعلیم یافته اند در حال افزایش است. رویکرد نگاه به شرق ، حمایت از مردم مظلوم فلسطین و انزجار از رژیم صهیونیستی، از بین بردن ممنوعیت های ضد اسلامی، عدم اعتماد به اتحادیه اروپا و غرب ، گسترش مناسبات با کشورهای همسایه، توجه به وضعیت علویان و شیعیان ترکیه رویکردهایی هستند که اربکان آنها را دنبال می کرد و همین رویکرد با فراز و نشیب هایی توسط دولت اردوغان نیز دنبال می شود. محافل تندرو لائیک به خوبی از این موضوع آگاه هستند و از این رو نیز حتی پس از ممنوعیت فعالیت سیاسی پنج ساله اربکان و حتی پس از روی کار آمدن حزب عدالت و توسعه ، لائیک ها تلاش کردند که با منتفی ساختن حکم حبس خانگی اربکان موجب زندانی شدن وی بشوند که با حمایت های مردمی و تلاش های حزب عدالت و توسعه به این هدف خود نرسیدند. باید گفت چنانچه اربکان فاش ساخته است ، کودتای سفید نظامیان ترکیه علیه دولت اربکان ، طرحی صهیونیستی و مورد حمایت آمریکا بود.

امروز اسناد متعددی فاش شده است که نشان می دهد که "گروهک ارگنه کن" که در آن تعدادی از نظامیان عضویت دارند و هدف کودتا علیه دولت اردوغان را دنبال می کردند با رژیم صهیونیستی و ناتو مرتبط هستند، از این رو به جرات می توان گفت ، اگرچه اربکان پس از نزدیک به نیم قرن فعالیت سیاسی، از میان مردم ترکیه رفت اما بیداری اسلامی در ترکیه و بازگشت به خویشتن خویش میراثی است که وی برجای گذاشته است، از این رو جای تعجب نیست که " رجب طیب اردوغان" که به همراه "عبدالله گل" نخست وزیر و رئیس جمهوری ترکیه ، در مراسم میلیونی تشییع پیکر اربکان حضور یافته بود، تاکید کرد که عرصه سیاسی ترکیه ، فرد ممتازی را از دست داد که عمر خود را وقف یاد گرفتن و یاد دادن کرده بود.

پایان پیام